

Winfried Henke, Nina Kieser, Wolfgang Schnaubelt, Mit einer Vorwort von Hannelore Bosinski: *Die Neandertalerin. Botschafterin der Vorzeit*. Edition Archaea, Gelsenkirchen / Schwelm 1996. 128 str., 93 slik (črnobelih in barvnih).

Publikacija je plod uspešnega sodelovanja treh popolnoma različnih panog: paleoantropologije, ki jo zastopa Prof. Dr. W. Henke in kiparstva ter dermoplastike, ki ju zastopata akademska kiparja N. Kieser in W. Schnaubelt. Osrednja tema je rekonstrukcija neandertalke v naravni velikosti za 'Muzej neandertalca' oziroma 'Museum für Archäologie des Eiszeitalters' v kraju Neuwied v Nemčiji.

Nekoliko neobičajna, vendar v duhu današnjega časa, je odločitev muzealke H. Bosinski, da predstavi neandertalko, torej žensko, namesto običajnih plastik moških primerkov te izumrle človeške vrste. Ženska, ki bi ji danes rekli 'možača', se z butaro vej v naročju vrača na domače ognjišče in tako hote ali nehote simbolizira značilno vlogo žensk v družbi.

V knjigi si sledijo skrbno izbrana poglavja, v katerih bralec zve vse, kar danes vemo o neandertalcu in o tem, kako je nastala plastika neandertalke.

Potem ko prebere kratko filozofsko razmišljanje v 1. poglavju, se bralec v 2. poglavju seznanja z zgodovino predstave, ki jih je antropološka in arheološka stroka imela o neandertalcih. V sliki in besedi so podane vse pomembnejše rekonstrukcije in upodobitve neandertalca torej predvsem moškega predstavnika vrste in nekatere redke upodobitve predstavnic 'nežnejšega spola'.

V 3. poglavju je tako izčrpno opisan celoten postopek izdelave plastike, da ga z ustreznim kiparskim znanjem in ob ustreznih finančnih podpori ne bi bilo težko ponoviti. Pod skrbnim vodstvom antropologa strokovnjaka sta z delovnimi izkušnjami nabita kiparka in kipar perfektno opravila svojo nalogo, ki je seveda za njiju predstavljala svojevrsten izziv. Izziv pa je bil poleg zaslužka verjetno glavni motiv, da sta se sploh lotila podviga. Pri tem sta se soočila z nekaterimi vprašanji, ki so nerešljiva za stroko kot npr. barva oči, las in kože, poraščenost telesa, 'kozmetični' pripomočki, obleka ... In prav to je tisto, kar ljudi najbolj zanima. Dokler ne najdemo konzerviranega trupla neandertalke ali neandertalca se bomo morali zadovoljiti z iskanjem in preučevanjem fosiliziranih las in dlak, za kar so že podane realne možnosti na podlagi novejšega odkritja v Divjih babah I.

V zadnjem, 4. poglavju se bralec seznanja s temelji razvojnega nauka in spozna rodovnik človeške vrste. V tem poglavju je tudi podrobno predstavljen neandertalec, in sicer od najdišč in starosti najdb do telesnih značilnosti na podlagi najdb skeleta in zobovja. Resnično šolsko napisano poglavje, razumljivo tudi nestrokovnjaku in povprečno izobraženemu bralcu. Seveda ne gre brez večne teme, ki se tiče izumrtja neandertalcev in pojava modernih ljudi v Evropi. Zaključek 4. poglavja pa je tako kot 1. poglavje namenjen bolj filozofsko usmerjenim bralcem. Zato se mu lahko navadni smrtniki mirno izogonejo, ker tako ali tako ne bodo dosti razumeli.

Ivan TURK

Studying Human Origins. Disciplinary History and Epistemology. Raymond Corbey, Wil Roebroeks (eds). Amsterdam Archaeological Studies 6. Amsterdam University Press, Amsterdam 2001. ISBN 90 5356 464 0. 174 strani.

Vsakič, ko se nam zdi, da je v arheologiji vse v najlepšem redu, smo verjetno že dosegli kritično točko, ko se bo sistem razsul. Pri tem pa žal ne mislim le na koristnost metodološkega dvoma, kot tistega elementa, ki nam vsaj malo onemogoča občutek omnipotentnosti ter zakonotvornosti v preteklosti, ampak na samo osnovo in bistvo naše vede. Arheologija se ukvarja s kopicenjem vedenja. Kopicenje vedenja pa nam ustvarja

vedno enake preglavice - potrebna je njegova smiselna organizacija - selektivna metodologija. Arheološko vedenje, ki je še do nedavnega izhajalo iz "podatkov", je domnevalo, da sledi "naraven" razvoj problemov ter je kot težavo v organizaciji podatkov čutilo zgolj včasih njihovo nenaravno distribucijo slednjih. Zato ni nič čudnega, da si je arheologija v dobrih dveh stoletjih svojega znanstvenega obstoja prizadevala izostriti metodologijo, ki bo omogočala čim boljše prepoznavanje ter urejanje podatkov. Zaradi svoje neprefinjenosti se je dalo tak metodološki aparat izpeljati že iz dveh osnovnih primerjalnih konceptov - podobnosti ter drugačnosti. Podobnost je omogočila primerjave, drugačnost pa je omogočila prepoznavo sprememb. Če oboje uvrstimo v zahodnjaško linearno koncepcijo časa, imamo ustvarjen primitivni evolucionizem, ki še danes tvori osnovo sociokulturne evolucije, katera se v veliki meri pojmuje kot končni cilj arheologije ter njeno uresničenje.

In če nas prav arheologija uči, da ni nič večno, potem bi moralo biti že v sami osnovi jasno, da se bo tudi arheologija morala spremeniti. Vendar je bila napoved tega trenutka dokaj šibka. Skoraj skeptično usmerjeno zgodovinopisje arheologije v šestdesetih letih je zgolj opisovalo zgodovino odkritij - namesto konceptualnega izvora je predstavljalo faktografsko preteklost vede, v kateri se je v pozitivistični maniri menilo, da novo vedenje vedno zaznamujejo nove najdbe. Zgodovina vede je bila prikazana kot zmagoviti potek prisvajanja znanja - potem se je sistem sesul.

Izguba nedolžnosti z novo arheologijo je ob koncu šestdesetih let za arheologijo pomenila tudi vzpostavitev zavesti o lastni metodologiji. Eden izmed produktov procesualne arheologije je bila tudi iz postmodernih gibanj ameriške antropologije izposojena kontekstualna zgodovina znanosti, ki je temeljila na kritikah neoevolucionističnih konceptov. Zavest o lastni konceptualni preteklosti je povzročila, da je arheologija v sedemdeseta zakorakala kot dinamično ravnovesje med dejstvi in teorijami, ki poskušajo prikazati procese v preteklosti. Prav v tem obdobju je tudi prišlo do največjega razkoraka znotraj same vede - kriza empirije in rekonceptualizacija arheologije sta bolj kot kadar koli poprej pokazali na epistemološko ločenost najstarejšega dela prazgodovine. Če je nekoč prav arheologija paleolitika vzpostavila koncepte evolucionizma ter vanje povedla arheologijo, se je ostanek arheologije kasneje spremenil, paleolitik pa je ostal kot ujetnik evolucionističnih prepričanj, za katere se je trdilo, da odražajo naraven potek stvari. Na drugi strani pa je prav v trenutku, ko je ostala arheologija poskušala ojačiti svojo empirijo utemeljeno znanstveno stran, je tradicionalno iz geologije izhajajočo naravoslovno usmeritev, paleolitska arheologija začela počasi zamenjavati za iz kulturne in socialne antropologije izhajajoče humanistične koncepte. Konceptualno jim je tako preorientacijo omogočila tudi povezava s fizično antropologijo, ki je v obliki izumrlih hominidov, najlaže konstituirala predmet opazovanja - "druge".

Prav jasna formulacija ter lahka ločitev od predmeta preučevanja je povzročila ob koncu osemdesetih in na začetku devetdesetih pravi razcvet historiografije paleolitskih ter neločljivo povezanih paleoantropoloških študij. Teorija o enotnem izvoru anatomsko modernega človeka je v ospredje postavila tudi globalno razsežnost izvora iz stare kamene dobe, na drugi strani pa je prišlo do degradacije teorij, ki so predpostavljale lokalni razvoj. Sočasno s tem sta proces odpiranja meja nekaterih držav ter posledice ekonomske stabilnosti začetka osemdesetih let povzročila razmah novih raziskav - tako na terenu kot tudi v laboratorijih. Velika dinamika na področju pojasnitve izvora človeštva je bila nujno gradivo, ki so ga potrebovali historikarji.

Kmalu se je izkazalo, da kljub vsemu zgodovina paleolitske arheologije ni dovolj zanimiva, da bi se z njo ukvarjali profesionalni zgodovinarji, ampak so primat prevzeli sami raziskovalci, ki so se omejili na dva vidika. Na eni strani so